

Alterets Sakramente ER vor Herres Jesu Kristi sande legeme og blod under brødet og vinen.

Jiirgen Diestelmann: Ober die Lutherische Messe. Gemeindevortrage und Abhandlungen. 1998.

"Auf dem Grunde der Apostel und Propheten ..." - Festschrift rur pfarrer Jürgen Diestelmann zum 75. Geburtstag. 2003.

Af Peter Østerby-Jørgensen, Galtrup

For snart alt for længe siden overlod Hans Olav Okkels mig ovennævnte to bøger og bad mig skrive lidt om dem til Kirkelig Information. Jeg har ikke fået dem læst, sådan fra ende til anden; men jeg har læst meget i dem og har taget deres hovedtanker med mig. Jeg har haft deres hovedtanker med mig til romerskkatholske messer i Syd-Tyskland, både efter den gamle og den nye ritus, og jeg har haft dem med mig, når jeg har haft lejlighed til at se gudstjenester i fjernsynet eller ved hjælp af internettet, danske og udenlandske, evangelisk-lutherske og romersk-katholske. Selvfølgelig har jeg også disse tanker med mig, når jeg selv står for alteret og fejrer Den Hellige Nadver - og disse tanker har bestemt ikke gjort det mindre at skulle forvalte det høj værdige alterets sakramente.

Mit liv med hovedtankerne fra disse to bøger har givet mig det indtryk, at en af de vigtigste skillelinjer mellem kristne, hvis ikke den vigtigste, går mellem dem, der siger som Luther, at alterets sakramente ER vor Herres Jesu Kristi legeme og blod under brødet og vinen, og dem, der ikke gør. (Luthers synspunkt er sat som overskrift for denne artikel, citeret efter Den Lille Katekismus. - For al ordens skyld nævner jeg, at jeg regner den officielle romersk-katholske opfattelse med på samme side som Luthers opfattelse: Selvom læren om brødets og vinens væsensforvandling til Jesu Kristi legeme og blod søger at forklare noget, som Luther afviser at forklare, så fastholder den jo, at sakramentet er Jesu Kristi legeme og blod.)

Men det skal også være min påstand, at skillelinjen mellem dem, der siger som Luther, og dem, der ikke gør, går ganske på tværs af kirkernes officielle læreudsagn. Holder vi os til de officielle læreudsagn, så kan både den romersk-katholske kristne og den evangelisk-lutherske kristne se på det indviede brød og vin på alteret og sige: Der er vor Herres Jesu Kristi kød og blod, som da Han lå i krybben, som da Han hang på korset, som da Han opstod fra de døde og opførte til Himmels. Og begge disse kristne kan spise brødet og drikke vinen og sige: Nu nyder jeg det kød og blod, der blev født af Jomfru Maria, der blev hengivet og udgydt på korset, der blev frembåret som offer for Guds ansigt i Himlen til gavn for os.

Hvor ser man Den Hellige Nadver fejret, så det er synligt, at de deltagende deler denne Kirkens gamle tro? Hvis man ser altergang ved en gudstjeneste i DR-kirken, får man ikke indtryk af, at præsten eller menigheden deler denne tro, enkelt og bogstaveligt. Hvis man ser en moderne romersk-katholsk messe med stor altergang, efterlades man også mange gange med stor tvivl om, hvor mange der deler den tro, der kommer til udtryk i de officielle læreudsagn.

Desværre har den danske folkekirke jo også i 2001 tilsluttet sig den såkaldte Leuenberg-konkordie, en aftale mellem reformatoriske kirkesamfund, altså både evangelisk-lutherske og calvinsk-zwingliansk-reformerte, navnet efter den schweiziske by, hvor aftalen blev indgået i 1973. Desværre, fordi denne aftales udsagn om nadveren giver køb på den gamles Kirkes og Luthers klare lære om Jesu Kristi legemes og blods virkelige nærvær i brødet og vinen - ved denne vage og uklare formulering: "I nadveren giver den opstandne Jesus Kristus os sig selv i sit for alle hengivne legeme og blod gennem sit forjættende ord sammen med brød og vin." Man kan prøve at markere denne lange sætnings enkelte led og må da gang på gang spørge sig selv: Hvad menes der? "I nadveren giver den opstandne Jesus Kristus os sig selv - i sit for alle hengivne legeme og blod - gennem sit forjættende ord - sammen med brød og vin." Mon ikke uklarheden i denne sætning langt hen er dækkende for forståelsen af nadveren blandt mange, både præster og lægfolk, i den danske folkekirke?

Helt anderledes er den klarhed, man møder i de bøger, der er anledning til denne artikel.

Jiirgen Diestelmanns navn er uløseligt knyttet til kirken Brüdern-St. Ulrici i den nordtyske by Braunschweig. Ved denne kirke var han sognepræst fra 1975 til 1990; men han havde sin første tilknytning dertil allerede i

midten af 1950'erne. I årene efter Anden Verdenskrig fik menighedslivet ved denne kirke et klart luthersk-højkirkeligt præg, som har bestået uforandret under skiftende sognepræster. På kirkens internet-hjemmeside nævnes nogle ting, som mange nutidige evangeliske kristne i Tyskland vil finde anderledes i denne kirke: "Der bliver Bibelen taget bogstaveligt. Der fejrer menigheden gudstjenesten efter forbillede fra Luthers tyske messe. Der fejrer og modtager menigheden nadveren hyppigt. Der knæler man ved nadveren og gør korstegn. Der bærer præsterne messeklæder. Der siger menigheden i trosbekendelsen "katholsk" - og er alligevel ikke romersk-katholsk. Der afviser menigheden ordination af kvinder. "

Diestelmann har gennem årene udfoldet en stor virksomhed som theologisk forsker, foredragsholder og forfatter. Det har gjort ham kendt i såkaldt bibelog bekendelsestro kredse i lutherske kirker både i hele Tyskland og i de skandinaviske lande. Således er der da også festskriftet til hans 75 års dag bidrag både af tyske og skandinaviske teologer.

Diestelmanns hovedinteresse har været gudstjenesten og især nadveren. Den første afhandling om den lutherske nadverlære udgav han i 1960, og den er blevet fulgt af mange større og mindre artikler gennem alle de følgende år. I anledning af 450 års dagen for Luthers død, i 1996, udsendte han den omfattende afhandling "Actio Sacramentalis" om forvaltningen af nadveren efter Luthers principper i de første årtier efter reformationen. Det er hovedsynspunkterne fra denne afhandling, der kan genfindes i bogen om den lutherske messe fra 1998 - i form af artikler og foredrag fra tidligere lejligheder. Selv om Diestelmann ikke har udsendt så meget siden 1998, lader det dog ikke til, at han helt har trukket sig tilbage endnu.

Festskriftet til Diestelmanns 75 års dag rummer en række spændende bidrag, som nævnt af både tyske og skandinaviske teologer (fra Danmark et spændende bidrag af Olav Fog med et forsøg på en messens teologi). Der er tale om artikler ud fra en teologi, der tager form på samme grundlag, som Diestelmanns egen teologi har taget form på: bibelog bekendelsestro luthersk højkirkelighed.

Vedrørende den lutherske nadverlære har Diestelmann især arbejdet med Luther selv og med en teolog fra generationen efter Luther, Martin Chemnitz (der for resten var præst ved den kirke i Braunschweig, som Diestelmann var og er knyttet til). Diestelmanns hovedinteresser har været realpræsensen og konsekrationen. Realpræsensen er fagsprogets ord for Jesu Kristi legemes og blods virkelige nærvær i brødet og vinen. Konsekrationen er tilsvarende fagsprogets ord for den handling, hvorved brødet og vinen indvies og helliges til at bære Jesu Kristi legemes og blods virkelige nærvær.

Jeg vil tillade mig at trække et par enkeltheder frem:

Diestelmann understreger, at indstiftelsesordene i nadverliturgien ikke alene skal opfattes som forkyndende ord, henvendt til menigheden - som de reformerte opfatter dem, men virkelig som konsekrationensord, indvielsesord. Han understreger, at disse ord udtalt af præsten er Jesu Kristi ord med kraft til at velsigne brødet og vinen, ja, med kraft til at skabe, hvad de nævner, altså Jesu Kristi legeme og blod. Men disse ord skal - i modsætning til, hvad der skete i middelalderkirken - lyde højt, så menigheden kan høre, hvordan Kristus velsigner og indvier brødet og vinen. Når præsten har læst indstiftelsesordene, bør han løfte henholdsvis brødet og vinen højt, så alle kan se og tilbede Jesu Kristi legeme og blod (den såkaldte elevation, opløftelse).

I forbindelse med omtalen af konsekration og real præsens understreger Diestelmann selvfølgelig også den gamle regel, at intet brød og ingen vin bør uddeles uden at være indviet og helliget ved læsningen af den tilsvarende del af indstiftelsesordene. Tilsvarende bør alt brød og al vin, der er konsekreret, også fortæres. Der bør nemlig, både under og efter selve nadverhandlingen, skelnes klart og konsekvent mellem indviet og ikke-indviet.

På baggrund af den klare og stærke fremhævelse af realpræsensen bruger Diestelmann det udtryk, at der over den lutherske messe ligger en betagelse af det hellige, en "Faszination des Heiligen". Den lutherske messe spejler noget af Luthers tro på realpræsensen og af hans nadverfromhed i det hele taget. Derfor kunne Luther også selv hævde, at hans messe i det ydre næppe var til at skelne fra den messe, hans romersk-katholske modstandere fejrede. Det samme synspunkt kommer jo til udtryk i Den Augsburgske Bekendelse fra 1530, hvor det bl.a. hedder (artikel 24): "Med urette beskyldes vore menigheder for, at de skulle afskaffe messen. Den fastholdes nemlig hos os og fejres med den største ærbødighed. De sædvanlige ceremonier bevares også omtrent alle sammen, foruden at der undertiden blandes tyske salmer, som er tilføjet for at belære folket,

ind imellem de latinske."

Diestelmann er klar over, at visse ydre skikke ved nadverfejringen som f.eks. elevationen, opløftelsen af Jesu Kristi legeme og blod i brøds og vin s skikkelse, var forbundet med visse forkerte forestillinger i tiden op til reformationen. Men at der fandtes forkerte forestillinger, fik ikke Luther til at afskaffe elevationen, og derfor bør vi også i nutiden være frimodige med at genindføre den, hvor den er gået af brug. En ydre ceremoni som elevationen er nemlig med til at udtrykke den betagelse af det hellige, der er på sin plads over for Jesu Kristi legemes og blods virkelige nærvær i brødet og vinen.

Diestelmann mener at kunne fastslå og han har uden tvivl ret, at gudstjenester i vor tid, der er fattige på liturgi og liturgiske former, som regel også vidner om en ringe tro på realpræsensen. Ligeså, at afvisningen af ydre ceremonier ofte går hånd i hånd med en afvisning af troen på realpræsensen. Derfor siger han: "I dag må det dreje sig om at genvinde betagelsen af det hellige ved fejringen af messen for igen at bringe mysteriet, Guds nærværs hemmelighed, nær til tidens mennesker."

Jeg spurgte før, hvor man ser Den Hellige Nadver fejret, så det er synligt, at de deltagende deler Kirkens gamle tro på konsekration og realpræsens. Jeg nævnte et par eksempler på, hvor man efter min oplevelse ikke ser det. Jeg skal undlade at nævne, hvor man efter min opfattelse ser det. Men på baggrund af det, jeg nu har skrevet, skulle det være muligt for den opmærksomme iagttager selv at se det.

Men hvorfor er skillelinjen mellem dem, der tør sige om nadveren, som Luther gør, og dem, der ikke tør, en af de vigtigste skillelinjer mellem kristne? Det er den, fordi den i virkeligheden er skillelinjen mellem dem, der mener, at kristen tro alene lever ved Guds nådes kraft, og dem, der mener, at kristen tro lever af vore egne evner og kræfter, vore fromme følelser, vor andagt - og hvad vi ellers kunne nævne af den slags.

Hvis alterets sakramente ikke er Jesu Kristi legeme og blod, så er altergang jo bare en from skik, endda indstiftet af Jesus selv; men det vigtigste ved altergangen bliver da, om vi er rigtigt indstillede, om vi har de rigtige følelser, om vi tænker det rigtige - o.s.v.

Men alteret s sakramente ER vor Herres Jesu Kristi legeme og blod – i overensstemmelse med Hans egne indstiftelsesord, og derfor bringer sakramentet os det, vi aldrig selv kunne svinge os op til: syndemes forladelse, liv og salighed. Med dette sakramente giver vor Herre Jesus Kristus selv sit kirkelegeme næring; med dette sakramente gennemstrømmer Han som det sande vintræ træets grene og kviste med saft og kraft til vækst i tro og håb og kærlighed. Det er også det, der bliver sagt i de ældste dele af vore autoriserede nadverritualer: I bortsendelsesordene: "Han styrke og opholde jer derved i en sand tro til det evige liv" - "derved", altså ved sit legeme og blod, som Han netop har givet til altergæsterne. I kollekten: "Vi beder dig, at du vil lade disse dine gaver komme os rettelig til gode, til at styrke vor tro, grundfæste vort håb og gøre den indbyrdes kærlighed levende i vore hjerter". Her kan man spørge: Hvordan skulle noget andet end Jesu Kristi sande legeme og blod kunne udrette så store ting i os: styrke troen, grundfæste håbet, gøre kærligheden levende?

Således ser vi, at den lutherske nadverlære er i nøje overensstemmelse med hele den lutherske forståelse af, hvad kristendom er.

Diestelmann er optaget af konsekrationen og realpræsensen. Der kunne nævnes andre sider af Luthers tænkning i forbindelse med nadveren, som han ikke kommer ind på (nogle af dem berører Olav Fog i sit bidrag til festskriftet); men det må ikke skygge for, at han har gjort et meget fortjenstfuldt arbejde med at spore den ældste lutherske tænkning og praksis vedrørende nadveren. Har man interesse for disse spørgsmål, er han ikke til at komme uden om.

Hermed den bedste anbefaling af begge ovennævnte bøger.